

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

СИЧ МАКСИМ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.534/553

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ГАРАНТІЙ ДЕПУТАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі державного будівництва у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
СЕРЬОГІНА Світлана Григорівна,
Науково-дослідний інститут державного
будівництва та місцевого самоврядування
НАПрН України, директор,
Заслужений діяч науки і техніки України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
МАРЧУК Микола Іванович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
конституційного і міжнародного права
факультету № 4;

кандидат юридичних наук, доцент
ВОРОНОВ Марк Миколайович,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, завідувач кафедри
конституційного і муніципального права
юридичного факультету.

Захист відбудеться 7 травня 2021 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84а.

Автореферат розіслано 5 квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Р. Дашковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Одним із першочергових завдань, що стоять перед Україною, є вибір оптимального механізму влади, який би дозволяв якомога повніше враховувати інтереси громадян і забезпечувати дійсне народовладдя. Адже за Конституцією України (ст.5) саме народ є джерелом і носієм усієї повноти влади в країні; народ здійснює свою владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Це зумовлює необхідність пошуку оптимальних моделей поєднання безпосередньої і представницької демократії, забезпечення необхідних умов як для безпосереднього волевиявлення громадян, так і для ефективної діяльності депутатського корпусу.

За даних обставин однією з найбільш складних і злосудних є проблема створення оптимальних умов для безперешкодного функціонування представницьких установ, якомога більш ефективної реалізації депутатського мандату. Для сучасної України питання забезпечення депутатської діяльності ускладнюється тим, що становлення інститутів представницької демократії відбувається в умовах радикального оновлення усіх сфер суспільного життя, у тому числі переходу від повновладдя рад і демократичного централізму до організації державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову гілки, а також визнання самостійності місцевого самоврядування. Істотні зміни відбулися і в статусі депутатського корпусу: він вийшов з-під опіки єдиної, «керівної і спрямовуючої» партії, почав діяти в умовах плюралістичної демократії, народні депутати отримали вільний мандат і стали професійними парламентаріями. Водночас оновлення інституту представництва відбувалося в умовах «негативного оточуючого середовища»: соціально-економічної кризи, неструктурованості політичної системи, поляризації політичних та ідеологічних уподобань населення, активізації промислово-фінансових груп тощо. Усе це змусило депутатський корпус вчитися працювати в нових суспільних умовах, бути готовими до конкурентної боротьби між різними політичними силами, боротися за голоси виборців, уміти працювати в опозиції тощо. Водночас це зумовило значне розширення переліку гарантій депутатської діяльності та поглиблення їх змісту.

Актуальність теми дослідження зумовлена також низкою факторів міжнародно-правового характеру, насамперед євроінтеграційними прагненнями України. Адже успішне вирішення завдань щодо повноцінного входження України до загальноєвропейської спільноти зумовлює необхідність пошуку шляхів вирішення важливих завдань демократичних перетворень, у тому числі приведення національного законодавства та політико-правової практики України у відповідність до європейських стандартів демократії, відродження авторитету народного представництва,

утвердження парламентаризму, забезпечення гідного місця представницьких установ у механізмі державної влади та місцевого самоврядування. Не випадково у Документі Копенгагенської наради конференції з людського виміру НБСЕ 1990 р. підкреслюється, що до числа елементів справедливості, котрі істотно необхідні для повного вираження гідності, притаманній людській особистості, та рівних невід'ємних прав усіх людей, належить представницька за своїм характером форма правління, за якої виконавча влада підзвітна обраним законодавчим органам або виборцям (підп.5.2 п.5).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження сформульована згідно з Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 рр., затвердженими загальними зборами Національної академії правових наук України 3 березня 2016 р. і виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри державного будівництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми наукової діяльності «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (державна реєстрація № 0111U000966). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого», протокол № 5 від 24.12.2010 р.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у здійсненні комплексної розробки цілісної концепції гарантій депутатської діяльності та визначенні основних проблем їх правового закріплення й реалізації у політико-правовій практиці України. Для досягнення визначеної мети в дисертації поставлено такі наукові завдання:

- визначити поняття гарантій депутатської діяльності в широкому (загальносоціальному) та вузькому (юридичному) аспекті, розкрити їх сутнісні ознаки;
- обґрунтувати принципи, з яких слід виходити при запровадженні гарантій депутатської діяльності;
- здійснити комплексну класифікацію гарантій депутатської діяльності, виокремити групи, підгрупи та види таких гарантій;
- простежити еволюцію гарантій депутатської діяльності в Україні та за кордоном;
- узагальнити вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання гарантій депутатської діяльності на сучасному етапі;
- розкрити систему та особливості реалізації особистих і політико-правових гарантій депутатської діяльності в Україні;
- з'ясувати роль організаційних гарантій у механізмі реалізації депутатських повноважень в Україні;
- визначити специфіку та проблеми реалізації економічних і

соціальних гарантій депутатської діяльності в Україні;

- сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України за предметом дослідження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані з гарантуванням депутатської діяльності, зі створенням оптимальних умов для безперешкодної реалізації повноважень депутатів представницьких органів влади в Україні.

Предметом дослідження є конституційно-правове регулювання гарантій депутатської діяльності в Україні.

Методи дослідження. Дисертація спирається на універсальний, загальнофілософський діалектико-матеріалістичний підхід, за якого гарантії депутатської діяльності розглядаються як явище політико-правової реальності, елемент правового статусу депутата, що відображає конкретно-історичний етап розвитку суспільства і держави. Крім того, методологічною основою дисертаційного дослідження є низка загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, історико-правовий метод був використаний при дослідженні еволюції гарантій депутатської діяльності у вітчизняній та зарубіжній політико-правовій практиці (підрозділи 1.1, 1.2). Системно-структурний підхід дозволив дослідити гарантії депутатської діяльності як елемент правового статусу депутата, який пов'язаний з іншими елементами та сам є складним, системним явищем (підрозділи 1.1, 2.1-2.3). За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (підрозділи 1.1, 2.1), визначено загальні принципи, що мають застосовуватися при запровадженні тих чи інших гарантій депутатської діяльності (підрозділ 1.3). Порівняльно-правовий метод використовувався для з'ясування зарубіжного передового досвіду гарантування депутатської діяльності на загальнодержавному та місцевому рівнях (підрозділ 1.4). Методи класифікації, групування та структурування застосовувалися для виділення окремих гарантій депутатської діяльності, з'ясування їх особливостей та спільних рис (підрозділ 1.4, 2.1-2.3). Для обґрунтування ступеню домірності тих чи інших гарантій депутатської діяльності широко використовувалися статистичний та соціологічний методи (підрозділи 2.1-2.3).

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних дореволюційних державознавців В.М. Гессена, М.І. Лазаревського, С.А. Корфа, Л.А. Шалланда, радянських учених-юристів А.О. Безуглова, Н.В. Вітрука, А.В. Зинов'єва, А.І. Ковлера, Е.І. Козлової, В.А. Кряжкова, Ю.Г. Просвірніна, А.Я. Ярматова; сучасних українських учених М.О. Баймуратова, А.З. Георгіци, Н.Г. Григорук, В.С. Журавського, О.В. Задорожного, Л.Л. Лабенської, О.І. Радченка, М.Ф. Селівона, В.О. Серьогіна, Ю.М. Тодици, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала, О.Н. Ярмиша; зарубіжних дослідників К.В. Арановського, С.А. Авак'яна,

А.С. Автономова, М.В. Баглая, Р. Кана, Й. Нараїна Л.О. Нудненко, Б.А. Страшуна, В.С. Чиркіна та ін.

Емпіричну базу дослідження складають: практика діяльності народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, депутатів зарубіжних парламентів та представницьких органів місцевого самоврядування, конституційне законодавство України та зарубіжних країн, що регулює статус депутатів, підзаконні нормативно-правові акти за темою дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що наукова робота є першим в Україні комплексним дослідженням сутності та особливостей гарантій депутатської діяльності в Україні, в якому розроблено концептуальні підходи до формування конституційно-правового механізму їх реалізації й обґрунтовано авторські пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання з досліджуваних питань. До числа найбільш значущих із них належать такі:

уперше:

- запропоновано авторське визначення гарантій депутатської діяльності у вузькому аспекті, як передбачених законодавством, позбавлених владного змісту й самостійної цінності для депутата, мір його можливої поведінки в публічно-правових відносинах, котрі є похідними від депутатських повноважень, кореспондуючими, адекватними й домірними цим повноваженням та спрямованими на забезпечення їх безперешкодної реалізації;

- обґрунтовано принципи, з яких слід виходити при запровадженні гарантій депутатської діяльності; серед них: законність, адекватність, співмірність, ефективність, транспарентність, реальність, конкретність;

- виокремлено три основні етапи еволюції гарантій депутатської діяльності у вітчизняній політико-правовій практиці: 1) доконституційний – початок формування інституту гарантій депутатської діяльності в умовах становлення вітчизняного парламентаризму; 2) радянський – формування системи гарантій депутатської діяльності, її конституційно-правове закріплення в умовах радянської системи організації влади; 3) сучасний (пострадянський) – удосконалення системи гарантій депутатської діяльності, її раціоналізація з урахуванням кращих світових аналогів в умовах формування правової державності;

- класифіковано спеціальні гарантії депутатської діяльності за їх юридичною природою (правовим інструментарієм), внаслідок чого виокремлено гарантії-права, гарантії-обмеження, гарантії-зобов'язання, гарантії-декларації, гарантії-презумпції та гарантії-фікції;

- запропоновано класифікацію особистих гарантій депутатської діяльності за їх предметом захисту, внаслідок чого виокремлено лібертарні, дефензивні та дигнітивні гарантії;

- здійснено порівняльно-правове дослідження гарантій депутатської діяльності в зарубіжних країнах; зроблено висновок про те, що на сьогодні гарантії депутатської діяльності є важливим елементом правового статусу депутата в усіх конституційних державах, а процеси глобалізації та інтернаціоналізації суспільного життя призводять до формування універсальних стандартів у даній сфері;

- з'ясовано спільні та відмінні риси в законодавчому регулюванні гарантій діяльності депутатів різних рівнів в Україні; доведено, що найбільший обсяг гарантій передбачений для народних депутатів України, статус яких є «модельним» для формування системи гарантій для депутатів інших рівнів;

- обґрунтовано висновок про те, що на сьогодні правові норми, які регламентують гарантії діяльності депутатів усіх рівнів в Україні, перетворилися на комплексний конституційно-правовий інститут, якому притаманний особливий предмет регулювання (в межах загального предмету конституційного права), правовий режим, склад суб'єктів тощо;

- вперше здійснено комплексний критичний аналіз наявної системи та змісту гарантій депутатської діяльності в Україні, в результаті чого обґрунтовано висновок про надлишковість окремих економічних та соціальних гарантій діяльності народних депутатів України, зокрема трудових та соціально-побутових;

удосконалено:

- наукові погляди на сутнісні ознаки гарантій депутатської діяльності; доведено, що: а) вони є несамостійними, похідними від депутатських повноважень; б) у їхньому механізмі реалізації поведіння депутата є пасивним чинником; в) вони встановлюються державою і закріплюються в законодавстві; г) вони мають системний характер; д) кожна з них спрямована на забезпечення реалізації конкретного повноваження чи групи повноважень;

набули подальшого розвитку:

- комплексна класифікація гарантій депутатської діяльності; здійснено їх поділ за новими критеріями, у т. ч. за змістом та сферою реалізації, способом закріплення, юридичною природою, об'єктом, часом виникнення, тривалістю існування, роллю в механізмі реалізації депутатських повноважень, призначенням;

- доктринальні підходи до конституційно-правового регулювання форм діяльності депутатів місцевих рад; зокрема, запропоновано:

а) всі норми, що закріплюють гарантії депутатської діяльності, згрупувати в окремий розділ кожного з законів про статус депутатів, одночасно диференціювавши їх за змістом, і, таким чином, відмежувати права-гарантії від повноважень, прав та обов'язків депутатів;

б) норми про непорушність депутатських повноважень у всіх законах про статус депутатів в Україні уніфікувати, виклавши їх у такій редакції: «Ніхто не може позбавити депутата повноважень, обмежити чи призупинити їх»;

в) кількість помічників-консультантів народних депутатів України зменшити до 5 осіб з одночасним підвищенням вимог до кандидатів на ці посади (шляхом встановлення вікового цензу на рівні 21 року та цензу законослухняності);

г) доплати за науковий ступінь та звання для депутатів скасувати;

д) право на отримання службового житла, на пільгове санаторно-курортне забезпечення, на першочергове поселення в готелі, а також гарантії трудових прав депутатів скасувати;

е) скасувати трудові гарантії для родичів народного депутата;

є) розмір заробітної плати народних депутатів поставити у пряму залежність від розміру середньої заробітної плати по країні;

з) у законах про статус депутатів передбачити обов'язковість оприлюднення даних про фактичний розмір оплати праці депутатського корпусу, в т. ч. про розміри посадового окладу, надбавок, доплат і компенсацій;

и) Закон України «Про статус народного депутата України» доповнити нормою, згідно з якою закон, що передбачає зміну розміру винагороди парламентарів, набуває чинності тільки після наступних парламентських виборів;

і) у Законі України «Про статус депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим» закріпити право депутата на забезпечення умов для підвищення свого професійного рівня.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки теорії статусу депутатів;

- у сфері правотворчості – можуть бути враховані як теоретичний матеріал при розробці й прийнятті законів України та інших нормативно-правових актів, що визначають статус депутатів в Україні;

- у правозастосовчій діяльності – для оптимізації організації роботи депутатів усіх рівнів;

- у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, навчально-методичних рекомендацій та у викладанні дисциплін «Конституційне право України», «Муніципальне право», «Державне право зарубіжних країн», «Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні», в науково-дослідній роботі студентів та курсантів;

- у правовиховній роботі серед населення – для підвищення правової

культури депутатів, посадових та службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, пересічних громадян, формування у них демократичного світогляду.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дослідження доповідалися на чотирьох науково-практичних конференціях і круглих столах, у тому числі на круглому столі «Наука державного будівництва та місцевого самоврядування на етапі модернізації української державності» (м. Харків, 19 травня 2017 р.), науково-практичному семінарі «Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (м. Харків, 17 травня 2019 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС» (м. Харків, 24 квітня 2020 р.) та юридичній науково-практичній інтернет-конференції «Право і держава в період криз: ризики і можливості» (29 квітня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладені в 11 наукових працях, у т. ч. в 6 статтях у вітчизняних фахових виданнях, 1 статті у зарубіжному виданні, та 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та інших науково-практичних заходах.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 2-х розділів, поділених на 7 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки, з яких основного тексту – 198 сторінок, додатки розміщено на 8 сторінках. Список використаних джерел становить 230 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується вибір теми дослідження, визначаються ступінь її наукової розробленості, мета і задачі роботи, її методологічна основа, предмет і об'єкт дослідження, практичне значення отриманих результатів та їх апробація, основні положення, що виносяться на захист.

Розділ 1 «Гарантії діяльності як елемент правового статусу депутата» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Поняття та ознаки гарантій депутатської діяльності» робиться спроба всебічно розглянути юридичну природу цих гарантій, розкрити їх особливості та роль у системі представницької демократії. Відзначається, що в найбільш загальному сенсі під гарантіями розуміють будь-які суспільні явища, котрі закономірно підвищують імовірність здійснення (практичної реалізації) відповідних юридично значущих благ, закріплених (декларованих) у позитивному праві. Гарантії не є обов'язковими, необхідними умовами існування відповідних явищ; вони лише збільшують потенційні можливості для втілення цих явищ у життя,

полегшують їх реалізацію, усуваючи певні перепони.

За своєю сутністю всі гарантії юридично значущих явищ можна класифікувати на загальні (загальносоціальні) та спеціальні (юридичні). Загальні гарантії депутатської діяльності слід розглядати як конкретний (казуїстичний) прояв загальних гарантій конституції та конституційного ладу в цілому. Оскільки йдеться про фактичний стан суспільних відносин, а не про їх юридичну форму, то загальні гарантії більш доцільно називати загальносоціальними або об'єктивними. Натомість соціально-психологічні характеристики самих народних обранців, як-от їх рівень освіти, професійний і життєвий досвід, службовий та майновий стан, організаторські здібності, рівень ораторського мистецтва тощо теж позначаються на результативності депутатських запитів і звернень, якості та соціальній цінності депутатських пропозицій, конкретній ролі депутата в роботі комітетів і комісій, фракцій і груп, тож можуть бути названі конкретно-індивідуальними або суб'єктивними гарантіями.

Загальносоціальні та конкретно-індивідуальні гарантії є об'єктивними за своєю природою факторами, котрі впливають на ефективність депутатської діяльності; на них вкрай важко вплинути юридичними засобами чи якимось скоригувати. Тому в межах загальнотеоретичної юриспруденції та конституційно-правової науки значно більш важливим і продуктивним є дослідження тих умов і засобів, котрі свідомо й цілеспрямовано створюються державою задля забезпечення безперешкодної реалізації депутатських повноважень. Оскільки державі притаманна правова форма діяльності, то всі вони (спеціальні гарантії) мають юридичну природу і певним чином фіксуються (закріплюються) в джерелах права. З огляду на сутність і цілеспрямованість цих гарантій, їх варто називати спеціально-правовими або юридичними.

У підрозділі 1.2 «Класифікація гарантій депутатської діяльності» демонструється видове розмаїття цих гарантій та здійснюється їх розподіл за кількома юридично значущими критеріями.

Відзначено, що при класифікації гарантій депутатської діяльності (як загальних, так і спеціальних) необхідно дотримуватися таких вимог-принципів, як коректність, всезагальність, прагматизм, презентабельність, науковість і повнота.

За змістом та сферою реалізації гарантії депутатської діяльності класифікуються на п'ять груп: особисті, політичні, організаційні, соціальні та економічні.

Особисті (персональні) гарантії полягають у створенні умов для вільної та безпечної для особи депутата обстановки, котра сприяла б повній і всебічній реалізації депутатом своїх якостей як неповторної особистості. З-поміж них за предметом забезпечення виокремлено три підгрупи: а) лібертарні, тобто гарантії особистої свободи; б) дефензивні, тобто захисні,

або гарантії особистої безпеки; в) дигнитивні, тобто гарантії особистої гідності, ділової та політичної репутації.

Політичні (політико-правові) гарантії орієнтовані на депутатів як політичних діячів загальнодержавного, регіонального чи місцевого рівня; вони полягають у створенні для носіїв представницького мандата необхідного політичного середовища. На сьогодні перелік таких гарантій представлений непорушністю депутатських повноважень та звільненням депутата від призову на військову службу чи військові збори. Непорушність депутатських повноважень виступає осердям, навколо якого будується вся система депутатських гарантій, та слугує однією з «несучих опор» конституційного ладу в цілому.

Враховуючи невпинне ускладнення процесу публічного врядування та управління (англ. public government & public governance), необхідність наукової організації управлінської праці та багаторівневого управління (англ. multilevel governance), перелік цих гарантій має тенденцію до зростання. Серед них вирізняються такі: а) інформаційно-комунікаційні – право на отримання і розповсюдження інформації; право на доступ до ЗМІ, на забезпечення інформацією та інформаційними матеріалами; б) процедурно-темпоральні – звільнення депутата від виробничих або службових обов'язків для виконання депутатських повноважень, надання окремого часу на проведення зустрічей із виборцями та самопідготовки депутата; право на невідкладний прийом; в) організаційно-апаратні – право на обладнане службове приміщення, на допомогу з боку помічників-консультантів; г) промоційні – сприяння з боку місцевих органів влади, керівників підприємств, установ, організацій у створенні умов, необхідних для депутатської діяльності;.

Серед економічних гарантій вирізняються трудові (право на збереження за народним депутатом попереднього місця роботи, звільнення депутата місцевої ради від виконання виробничих обов'язків на час проведення сесії тощо) та матеріально-фінансові (право всіх депутатів на відшкодування витрат, пов'язаних із депутатською діяльністю; право депутатів, які виконують депутатські повноваження на постійній основі, на отримання заробітної плати).

Серед соціальних гарантій вирізняються: а) соціально-побутові – право члена парламенту на службове житло чи компенсацію за нього, право на першочергове поселення в готелі; б) фінансово-аліментарні – право депутатів усіх рівнів на грошову компенсацію у зв'язку із виконанням своїх повноважень; право парламентарів на матеріальну допомогу на оздоровлення, на обов'язкове державне страхування; право депутатів усіх рівнів на пільгове пенсійне забезпечення, право на безкоштовний проїзд тощо; в) освітньо-професійні – право депутатів усіх рівнів на підвищення кваліфікації та фахову перепідготовку; г) оздоровчо-рекреаційні – право

депутатів, котрі виконують депутатські повноваження на постійній основі, на щорічну відпустку, на пільгове отримання путівок на санаторно-курортне обслуговування та ін.

У *підрозділі 1.3 «Еволюція гарантій депутатської діяльності у вітчизняній політико-правовій практиці»* здійснено спробу історичної реконструкції процесу становлення і розвитку депутатських гарантій від лютневої (1905 р.) революції в Росії до розпаду Радянського Союзу (1991 р.). Звертається увага на те, що законодавче закріплення елементів правового статусу і гарантій діяльності депутатів перших представницьких органів парламентського типу (Державної Думи і Державної ради) відбулося протягом 1906-1917 років. Серед гарантій депутатської діяльності, запроваджених на початку ХХ ст. на вітчизняних теренах, можна виділити: 1) гарантії, що сприяли безпосередньому виконанню обов'язків депутата; 2) гарантії, що надавали депутатам економічні блага; 3) гарантії, що були спрямовані на правовий захист від неправомірних дій у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків. Найважливішими особливостями статусу депутатів Державної Думи в 1906-1917 рр. була наявність вільного мандату. Найбільша динаміка була характерна для таких аспектів статусу депутата, як права, соціальні гарантії діяльності, дисциплінарна відповідальність. Новими характеристиками статусу депутата стали такі гарантії, як депутатський імунітет; індемнітет, який розглядався, як свобода думок і висловлювань з питань ведення відповідної палати; кримінальна відповідальність за перешкоджання депутату у виконанні обов'язків; матеріальне забезпечення депутатської діяльності.

Після розпаду Російської імперії в державно-правових актах Центральної Ради, Гетьманату та Директорії певна увага приділялася депутатським гарантіям, серед яких: депутатський імунітет і індемнітет, оплата праці депутата, звільнення від призову на військову службу. Однак сучасних обрисів сучасна система гарантій депутатської діяльності набула в процесі розбудови радянської держави. Для соціалістичного державного права була характерна посилена увага до соціально-економічних гарантій депутатської діяльності, перелік і обсяг яких мали тенденцію до зростання. Втім обсяг бюджетних видатків на утримання депутатського корпусу був порівняно невеликим, оскільки депутати суміщали свій мандат з основною трудовою діяльністю в народному господарстві, а розміри відповідних гарантійних виплат були співмірними із середньою заробітною платою висококваліфікованого робітника.

У *підрозділі 1.4. «Правове регулювання гарантій депутатської діяльності на сучасному етапі: Україна і зарубіжний досвід»* узагальнено практику використання гарантій депутатської діяльності в зарубіжних державах, особливо в державах-членах ЄС. Відзначено, що в умовах становлення парламентаризму на перший план вийшли гарантії особистої

недоторканності та свободи слова депутатів: парламентський імунітет (недоторканність) та індемнітет (безвідповідальність). Історично це було викликано прагненням захистити доволі вразливе становище виборного представника від посягань з боку як виконавчої влади, так і приватних осіб.

Упродовж XIX ст., в межах «тріумфального походу» конституцій по Європі, недоторканність і безвідповідальність депутатів парламенту були запроваджені до переважної більшості основних законів. При цьому, імунітет від кримінального переслідування доволі часто поєднувався з імунітетом від арешту за борги.

На сьогодні конституції переважної більшості зарубіжних країн є вельми «малорухливими» документами, а політико-правові традиції – доволі міцними, тому в них, як і сто років тому, як правило, закріплюються тільки усталені гарантії депутатської діяльності – парламентський імунітет та індемнітет. Натомість більш розгорнутий перелік гарантій депутатської діяльності міститься у спеціальних законах, присвячених статусу депутатів представницьких органів того чи іншого рівня. Взірцевим з точки зору сучасних європейських стандартів правового закріплення гарантій депутатської діяльності є Закон ФРН «Про членів Бундестагу» (2004 р.), який закріплює: непорушність депутатського мандату; право на винагороду; право на відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням депутатського мандату; право на користування транспортом для здійснення депутатських повноважень; право на користування звичайним і парламентським зв'язком; право на вільне користування усіма видами транспорту в межах ФРН з відшкодуванням витрат на подорож; право на матеріальну допомогу та пільгове пенсійне забезпечення по завершенні депутатського мандату; право на отримання матеріальної допомоги в разі хвороби, народження дитини тощо; право на отримання одноразової матеріальної допомоги. У даному зв'язку відзначається зростання обсягу депутатського індемнітету шляхом «нашарування» в його змісті дедалі нових прав та необхідність збалансування обсягу депутатських гарантій з матеріально-фінансовими можливостями держави та принципом соціальної справедливості.

Розділ 2 «Зміст і порядок реалізації гарантій діяльності народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та депутатів місцевих рад» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Система та особливості реалізації особистих і політико-правових гарантій депутатської діяльності в Україні» висвітлено вітчизняний досвід нормативно-правового регулювання названої групи гарантій, розкриваються вузлові проблеми правового регулювання в даній сфері, а також пропонуються шляхи їх вирішення.

Серед особистих гарантій вирізняються гарантії особистої безпеки, гарантії особистої свободи, а також гарантії особистої гідності, ділової та політичної репуатації. Усі три різновиди особистих гарантій чинним

законодавством України визнаються за депутатами усіх рівнів без винятку, але в різному обсязі.

Особлива увага приділена проблемі депутатського імунітету в Україні. Відзначається, що політична заостреність та суспільний резонанс даної проблеми в поєднанні з неоднозначним розумінням порядку його застосування спонукали Конституційний Суд України неодноразово вдаватися до офіційного тлумачення відповідних норм Конституції України. Однак у вересні 2019 р. закон про скасування конституційної гарантії щодо депутатського імунітету нарешті було прийнято, і з 1 січня 2020 р. він набув чинності. Згідно із прийнятими змінами, ст. 80 Конституції України викладена в новій редакції, яка вже не містить положень про те, що народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність, а відтак статус конституційної гарантії депутатської діяльності зберіг тільки депутатський індемнітет.

На наслідки повного скасування депутатської недоторканності звертала увагу Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія), яка зазначала, що в політичній системі з вразливою демократією, такою як в Україні, повне скасування недоторканності може бути небезпечним для функціонування та автономії парламенту. На жаль, вітчизняні парламентарі, приймаючи відповідні зміни до Конституції України, до цього застереження поважної європейської інституції не дослухалися, то ж тепер тільки практика доведе, хто був далекоглядним у питанні про депутатський (парламентський) імунітет.

У підрозділі 2.2. «Організаційні гарантії в механізмі реалізації депутатських повноважень» відповідні гарантії розглядаються як способи застосування вимог наукової організації управлінської праці до інституту представницької демократії. Відзначено, що організаційні гарантії покликані оптимізувати час виконання депутатських повноважень, максимально скоротити допоміжні процедури, спростити контакти депутата з іншими учасниками політико-правових відносин, забезпечити його необхідною інформацією, створити зручні умови для здійснення усіх форм депутатської діяльності тощо. Дана група гарантії є найбільш пізньою, вона остаточно сформувалася й отримала нормативне закріплення тільки в другій половині ХХ ст., в умовах бурхливого розвитку науки і техніки.

За змістом, тобто за характером тієї допомоги, що надається депутатам, організаційні гарантії класифікуються на інформаційно-комунікаційні, організаційно-процедурні, організаційно-апаратні та документально-символічні.

Серед організаційних гарантії діяльності народних депутатів України виокремлено право користуватися послугами помічників-консультантів. Їхній правовий статус визначається ст.34 Закону України «Про статус народного депутата України» та Положенням про помічника-консультанта

народного депутата України. Відзначено негативну тенденцію до необґрунтованого зростання кількості помічників-консультантів народних депутатів України – більш як у 6 разів (із 5 до 31) за останні 30 років. Запропоновано узгодити кількість помічників-консультантів із трьома факторами: 1) з реальними обсягами роботи народних депутатів, у тому числі обсягами законопроектних робіт; 2) з аналогічною практикою провідних зарубіжних країн; 3) з реальними можливостями бюджетного фінансування. Відповідно, пропонується скоротити кількість помічників-консультантів з розрахунку до 5 осіб на 1 народного депутата та підвищити вимоги до кандидатів на ці посади.

У підрозділі 2.3. «Специфіка та проблеми реалізації економічних і соціальних гарантій депутатської діяльності» здійснено критичний аналіз існуючого обсягу і змісту даної категорії гарантій, акцентовано увагу на необхідності підтримання балансу між цими гарантіями та реальними матеріально-фінансовими ресурсами держави. Акцентовано увагу на тому, що протягом тривалого часу (1992-2014 рр.) відбувалося невпинне зростання обсягу і змісту соціально-економічних гарантій, внаслідок чого вони втратили свій забезпечувальний характер, перетворившись на пільги й преференції для депутатів і членів їх сімей у нечуваних для цивілізованих держав масштабах. Обґрунтовано позицію про надмірність даної групи гарантій депутатської діяльності та запропоновано заходи щодо їх зменшення до рівня «розумної достатності». Позитивно відзначено своєрідний «секвестр» соціально-економічних гарантій народних депутатів України, проведений у 2014 р. та запропоновано продовжити його з метою приведення системи соціально-економічних гарантій депутатської діяльності у відповідність із ресурсним потенціалом української держави та реальними потребами представницької демократії.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення важливого для конституційно-правової теорії та практики наукового завдання, що полягає у розробці цілісної концепції гарантій депутатської в Україні, оцінки сучасного стану правового регулювання цих гарантій та визначення шляхів його удосконалення з урахуванням кращих зарубіжних зразків та вітчизняного досвіду розбудови представницької демократії. У результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1. Гарантії депутатської діяльності доцільно розглядати у двох аспектах: в широкому – як елемент соціально-правового механізму реалізації депутатських повноважень, та вузькому – як елемент спеціального правового статусу депутата. У першому аспекті йдеться про характеристику конституційного ладу, що включає в себе ті суспільні явища чи процеси, котрі забезпечують сприятливі умови для безперешкодної

реалізації повноважень депутатів як виборних членів колегіальних представницьких органів публічної влади, а відтак – сприяють утвердженню та розвитку представницької демократії. Натомість у другому аспекті маються на увазі передбачені законодавством, позбавлені владного змісту й самостійної цінності для депутата міри його можливої поведінки в публічно-правових відносинах, котрі є похідними від депутатських повноважень, кореспондуючими, адекватними й домірними цим повноваженням та спрямованими на забезпечення їх безперешкодної реалізації.

2. Гарантії депутатської діяльності у вузькому сенсі слова не суперечать конституційному принципу рівноправності, оскільки вони є елементом не загального правового статусу громадян, а спеціального (родового) статусу депутатів як членів колегіальних, виборних, представницьких органів і мають чітке цільове спрямування: мають на меті забезпечити не особистий комфорт чи переваги даної категорії осіб над іншими громадянами, а забезпечити умови для належного виконання ними тих функцій і повноважень, в яких зацікавлені виборці і суспільство в цілому.

3. До сутнісних ознак гарантій депутатської діяльності традиційно відносять цільову, матеріальну, процесуальну та казуальну. Однак цей перелік страждає на неповноту і має бути доповнений такими характеристиками: а) вони є несамостійними, похідними від депутатських повноважень; б) у їхньому механізмі реалізації поведження депутата є пасивним чинником; в) всі вони встановлюються державою і закріплюються в законодавстві; г) вони мають системний характер; д) кожна з них спрямована на забезпечення реалізації конкретного повноваження чи групи повноважень.

4. Належне використання юридичних гарантій депутатської діяльності, з урахуванням визначених сутнісних ознак цих гарантій, потребує від законодавця та правозастосовчих органів додержання певних умов або принципів, серед яких: законність, адекватність, співрозмірність (домірність), ефективність, транспарентність (гласність), реальність, конкретність.

5. Найбільш загальним і водночас базовим, вихідним критерієм класифікації гарантій депутатської діяльності є їх суспільна природа. За цим критерієм вони поділяються на дві групи: загальні (загальносоціальні) та спеціальні (юридичні). У свою чергу, загальносоціальні гарантії за належністю до підсистем суспільного ладу класифікуються на чотири підгрупи: політичні, економічні, соціальні та духовно-культурні. Спеціальні (юридичні) гарантії за змістом та сферою реалізації поділяються на п'ять підгруп: особисті, політичні, організаційні, соціальні та економічні. Кожна з названих підгруп юридичних гарантій може бути кваліфікована на види.

Зокрема, серед особистих гарантій виокремлюються лібертарні, дефензивні та дигнітивні, серед політичних – непорушність депутатських повноважень і звільнення депутата від призову, серед організаційних – інформаційно-комунікаційні; процедурно-темпоральні, організаційно-апаратні та промоційні, серед економічних – трудові та матеріально-фінансові, а серед соціальних – соціально-побутові, фінансово-аліментарні, освітньо-професійні та оздоровчо-рекреаційні.

Крім того, за юридичною природою (правовим інструментарієм) серед спеціальних гарантій вирізняються такі види, як гарантії-права, гарантії-обмеження (обтяження), гарантії-зобов'язання, гарантії-декларації, гарантії-презумпції та гарантії-фікції, за об'єктом забезпечення – особисті, функціональні, церемоніальні, за роллю в механізмі правового регулювання – матеріальні та процесуальні, а за способом впливу – позитивні й негативні; за часом виникнення – ті, що виникають до набуття депутатських повноважень, ті, що виникають разом з набуттям депутатських повноважень, а також ті, що виникають по закінченні депутатських повноважень; за часом існування – ті, що діють тільки в період строку депутатських повноважень; ті, що діють як в період строку депутатських повноважень, так і по його закінченні, а також ті, що діють тільки після припинення депутатських повноважень;

6. Еволюція гарантій депутатської діяльності у вітчизняній політико-правовій практиці пройшла три основні етапи: 1) доконституційний – початок формування інституту гарантій депутатської діяльності в умовах становлення вітчизняного парламентаризму; 2) радянський – формування системи гарантій депутатської діяльності, її конституційно-правове закріплення в умовах радянської системи організації влади; 3) сучасний (пострадянський) – удосконалення системи гарантій депутатської діяльності, її раціоналізація з урахуванням кращих світових аналогів в умовах формування правової державності.

7. Існуюча система гарантій депутатської діяльності остаточно сформувалася у другій половині ХХ ст. На сьогодні можна стверджувати про наявність певних регіональних і світових стандартів у даній сфері. Ці гарантії отримують конституційне, законодавче, а іноді й підзаконне закріплення. Система особистих гарантій депутатської діяльності є найбільш давньою; вона склалася ще на зорі світового конституціоналізму, характеризується істотною стабільністю і на сьогодні часто представлена в конституційних текстах. Система організаційних гарантій є більш пізньою; її поява зумовлена успіхами в науковій організації праці представницьких установ. Перелік організаційних гарантій динамічно поповнюється й удосконалюється, виступаючи одним з головних резервів підвищення ефективності владної діяльності. Система соціально-економічних гарантій пов'язана з професіоналізацією депутатської діяльності та поширенням

концепції соціальної державності; у переважній більшості зарубіжних країн ця система є якщо не аналогічною, то подібною, й включає право на депутатську платню, на отримання коштів для утримання допоміжного персоналу, наймання, обладнання й утримання офісу, наймання житла тощо.

8. Конституційним законодавством зарубіжних країн, як правило, передбачаються певні механізми, які б гарантували державу і суспільство від марнотратства з боку парламентарів при вирішенні питань матеріально-фінансового забезпечення своєї діяльності. В пострадянських країнах таких юридичних механізмів поки що не існує.

9. Для країн СНД притаманні спільні способи юридичного закріплення і загальний перелік гарантій діяльності депутатів парламенту, що є свідченням тривалого перебування в межах єдиної федеративної держави – СРСР. Однією з найголовніших проблем у цих країнах залишається закритість влади від населення, особливо в питаннях матеріально-фінансового забезпечення. Це зумовлює потребу в законодавчому закріпленні гласності (транспарентності) процедур встановлення та реалізації економічних й соціальних гарантій депутатської діяльності, та їх домірності, особливо щодо членів парламенту.

10. Передбачена конституційним законодавством України система гарантій депутатської діяльності відображає, з одного боку, наступництво підходів радянського будівництва, а з іншого – тяжіння до європейських зразків представницької демократії. З метою подальшого удосконалення системи гарантій депутатської діяльності та з урахуванням євроінтеграційних прагнень України необхідно:

- всі норми, що закріплюють гарантії депутатської діяльності, згрупувати в окремий розділ кожного з законів про статус депутатів, одночасно диференціювавши їх за змістом, і, таким чином, відмежувати права-гарантії від повноважень, прав та обов'язків депутатів;

- норми про непорушність депутатських повноважень у всіх законах про статус депутатів в Україні уніфікувати, виклавши їх у такій редакції: «Ніхто не може позбавити депутата повноважень, обмежити чи призупинити їх»;

- кількість помічників-консультантів народних депутатів України зменшити до 5 осіб з одночасним підвищенням вимог до кандидатів на ці посади (шляхом встановлення вікового цензу на рівні 21 року та цензу законослухняності);

- доплати за науковий ступінь та звання для депутатів скасувати;
- право на отримання службового житла, на пільгове санаторно-курортне забезпечення, на першочергове поселення в готелі, а також гарантії трудових прав депутатів скасувати;

- скасувати трудові гарантії для родичів народного депутата;

- розмір заробітної плати народних депутатів поставити у пряму

залежність від розміру середньої заробітної плати по країні;

- у законах про статус депутатів передбачити обов'язковість оприлюднення даних про фактичний розмір оплати праці депутатського корпусу, в т. ч. про розміри посадового окладу, надбавок, доплат і компенсацій;

- Закон України «Про статус народного депутата України» доповнити нормою, згідно з якою закон, що передбачає зміну розміру винагороди парламентарів, набуває чинності тільки після наступних парламентських виборів;

- у Законі України «Про статус депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим» закріпити право депутата на забезпечення умов для підвищення свого професійного рівня.

11. Загалом існуюча в Україні система гарантій депутатської діяльності відповідає зарубіжним (передусім європейським) аналогам і надає депутатам можливість безперешкодно й ефективно брати участь у здійсненні радами публічної влади, виражати волю та інтереси народу й територіальних громад. Тому подальше їх вдосконалення має відбуватись не стільки за рахунок зміни й доповнення чинного законодавства, скільки шляхом удосконалення практики усіх суб'єктів, відповідальних за створення сприятливих умов для здійснення депутатських повноважень.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові публікації, у яких відображено основні результати дисертації:

1. Сич М. А. Правове регулювання особистих та політико-правових гарантій депутатської діяльності в Україні *Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні*. 2018. № 36 . С.300-315.

2. Сич М. А. Організаційні гарантії депутатської діяльності в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні*. 2019. № 38 . С.259-276.

3. Сич М. А. Проблемні питання класифікації гарантій депутатської діяльності. *Юридична наука*. 2019. № 6(96). С.13-21.

4. Сич М. А. Історичні витоки гарантій депутатської діяльності у вітчизняній політико-правовій практиці на початку ХХ століття. *Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні*. 2020. № 39 . С.229-241.

5. Сич М. А. Правове регулювання гарантій депутатської діяльності в умовах радянської системи організації влади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні*. 2020. № 40 . С.201-217.

6. Сич М. А. Соціально-економічні гарантії депутатської діяльності в Україні. *Наук. вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2020. № 4 (107). С.118-124

7. Сич М. А. Співвідношення гарантій депутатської діяльності з принципом рівноправності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. Vol. 2-2.

P. 187-192.

Наукові праці, які відображають апробацію матеріалів дисертації:

8. Сич М. А. Поняття та види гарантій депутатської діяльності. *Наука державного будівництва та місцевого самоврядування на етапі модернізації української державності*: зб. тез наук. доп. за матер. круг. столу (м. Харків, 19 трав. 2017 р.) / ред. кол.: С. Г. Серьогіна, А. П. Гетьман, І. І. Бодрова, О. О. Петришин. Харків: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2017. С. 58-62

9. Сич М. А. Депутатський імунітет як гарантія діяльності депутатів у зарубіжних країнах. *Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу*: зб. тез. наук. доп. за матеріалами науково- практ. семінару, м. Харків, 17 травня 2019 р. / ред. кол.: С. Г. Серьогіна, А. П. Гетьман, І. І. Бодрова, О.О. Петришин. Харків: НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України, 2019. С.122-125. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/2021/01/Конференція-2019_макет.-готовий-docx.pdf.

10. Сич М. А. Гарантії депутатської діяльності в конституціях держав-членів ЄС. Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квітня 2020 р.). Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2020. С. 231-233.

11. Сич М. А. Гарантії депутатської діяльності: історико-компаративний аспект. *Право і держава в період криз: ризики і можливості*: юрид. наук.-практ. інтернет-конф.(29 квітня 2020 р.). URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2155%3A107-300420&catid=259%3A2-042020&Itemid=320&lang=en.

АНОТАЦІЯ

Сич М. А. Конституційно-правове регулювання гарантій депутатської діяльності в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

Дисертацію присвячено розробці цілісної концепції гарантій депутатської діяльності в Україні, критичній оцінці сучасного стану правового регулювання цих гарантій та визначенні шляхів його удосконалення з урахуванням кращих зарубіжних зразків та вітчизняного досвіду розбудови представницької демократії.

Визначено поняття гарантій депутатської діяльності в широкому

(загальносоціальному) та вузькому (юридичному) аспекті, розкрито їх сутнісні ознаки; обґрунтовано принципи, з яких слід виходити при запровадженні гарантій депутатської діяльності. Здійснено комплексну класифікацію гарантій депутатської діяльності, виокремлено групи, підгрупи та види таких гарантій. Простежено еволюцію гарантій депутатської діяльності в Україні та за кордоном; узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід правового регулювання гарантій депутатської діяльності на сучасному етапі. Розкрито систему та особливості реалізації особистих і політико-правових гарантій депутатської діяльності в Україні; з'ясовано роль організаційних гарантій у механізмі реалізації депутатських повноважень в Україні.

Ключові слова: депутат, гарантії, представницька демократія, депутатський мандат, депутатський імунітет, депутатський індемнітет.

АННОТАЦІЯ

Сыч М. А. Конституционно-правовое регулирование гарантий депутатской деятельности в Украине. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2021.

Диссертация посвящена разработке целостной концепции гарантий депутатской деятельности в Украине, критической оценке современного состояния правового регулирования этих гарантий и определению путей его совершенствования с учетом лучших зарубежных образцов и отечественного опыта развития представительной демократии.

Определено понятие гарантий депутатской деятельности в широком (общесоциальном) и узком (юридическом) аспекте, раскрыты их сущностные признаки; обоснованы принципы, из которых следует исходить при введении гарантий депутатской деятельности. Осуществлена комплексная классификация гарантий депутатской деятельности, выделены группы, подгруппы и виды таких гарантий. Прослежена эволюция гарантий депутатской деятельности в Украине и за рубежом; обобщен отечественный и зарубежный опыт правового регулирования гарантий депутатской деятельности на современном этапе. Раскрыта система и особенности реализации личных и политико-правовых гарантий депутатской деятельности в Украине; выяснена роль организационных гарантий в механизме реализации депутатских полномочий в Украине.

Ключевые слова: депутат, гарантии, представительная демократия, депутатский мандат, депутатский иммунитет, депутатский индемнітет

SUMMARY

Sych M. A. Constitutional and legal regulation of guarantees of deputy activity in Ukraine. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate degree by the specialty 12.00.02 «Constitutional law; municipal law». – Yaroslav Mudriy National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The dissertation is devoted to the development of an integral concept of guarantees of deputy activity in Ukraine, a critical assessment of the current state of legal regulation of these guarantees and the identification of ways to improve it, taking into account the best foreign models and domestic experience in the development of representative democracy.

Defined the concept of guarantees of deputy activity in the broad (general social) and narrow (legal) aspects, disclosed their essential features; substantiated the principles from which one should proceed when introducing guarantees for deputy activity. A comprehensive classification of guarantees for deputy activities has been carried out, groups, subgroups and types of such guarantees have been identified. The evolution of guarantees of deputy activity in Ukraine and abroad has been traced; summarized domestic and foreign experience of legal regulation of guarantees of deputy activity at the present stage. The system and features of the implementation of personal and political and legal guarantees of deputy activity in Ukraine are disclosed; clarified the role of organizational guarantees in the mechanism of the implementation of parliamentary powers in Ukraine.

Domestic and foreign experience of legal regulation of guarantees of deputy activity at the present stage is generalized. A comparative legal study of guarantees of deputy activity in foreign countries has been carried out; it was concluded that today guarantees of deputy activity are an important element of the legal status of a deputy in all constitutional states, and the processes of globalization and internationalization of public life lead to the formation of universal standards in this area. It has been established that the largest amount of guarantees is provided for the people's deputies of Ukraine, whose status is "model" for the formation of a system of guarantees for deputies of other levels.

Key words: deputy, guarantees, representative democracy, deputy mandate, deputy immunity, deputy independence

Підписано до друку 22.03. 2021 р. Формат 60х90 1/16
Ум. друк. арк.0,7 . Облік.-вид. арк. 0,9
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Тираж 100 прим. Зам. №

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77